

Призовна кампанія як дзеркало багаторічної руйнації армії

Міністерство оборони України періодично намагалося позбутися архаїчного, на думку деяких військових посадовців, явища минулого століття – призову громадян України на строкову військову службу. Останніми десятиріччями на хвилях політичного протистояння (особливо це було помітно під час перевибірних кампаній) питання призову громадян України на строкову військову службу вміло використовувалося як «козирна карта» для підвищення рейтингу. Тому саме політичні амбіції стали визначальним чинником під час прийняття наприкінці 2013 року необачного та поспішного рішення про скасування призову та переходу до укомплектування військовослужбовцями суто за контрактом.

Сьогодні змінило переконання щодо призову на строкову військову службу, адже реальної альтернативи забезпечити якісне укомплектування та водночас не допустити безповоротної втрати бойової здатності національного війська немає.

Затримка у прийнятті кардинальних (а подеколи – непопулярних) рішень щодо забезпечення якісного укомплектування армії та очікування, що ситуація з призовом якимось дивним чином вирішиться, може дорого коштувати нашій державі.

Зазначмо кілька чинників, які неодмінно перешкоджатимуть як на підготовчому етапі призовної кампанії, так і надалі – на стадії практичного втілення заходів призову та забезпечення якісного укомплектування армії молодим поповненням.

Чому це питання постає так гостро саме сьогодні? В умовах складної внутрішньополітичної та фінансово-економічної ситуації в країні, посиленої тривалим збройним конфліктом на сході України, відбулося загострення низки супутніх чинників, що впливатимуть на успішність призовної кампанії.

Уважається, що прогнози – справа невдячна, але головною проблемою вже навесні 2015 року стане забезпечення визначених відповідним розпорядженням Кабінету Міністрів України обсягів призову не тільки до Збройних Сил, а й до інших військових формувань. Навіть пересічному громадянину важко довести, як за умов сучасної плутанини у військових комісаріатах із військовим обліком призовників, складної демографічної ситуації та погіршення стану

Людмила ШПИТЯК

Сергій КРИЛОВ

здоров'я призовної молоді досягти встановленої 40-тисячної позначки.

Здавалося б, порівняно з попередніми роками обсяги щорічного призову не такі вже й значні: 2002 рік – 92,1 тис. осіб; 2003 рік – 82,5 тис. осіб, 2008–2010 роки – 47–52 тис. осіб.

Однак повернімося до реалій сьогодення та проаналізуємо сучасний стан готовності до призовної кампанії. Наявні скорочення майже на чверть призовного ресурсу внаслідок анексії Криму та неможливість проведення призову в зоні збройного протистояння у Луганській та Донецькій областях. Справді, саме ці регіони свого часу були одними з перших за кількістю призовників.

Не додає оптимізму й рішення призивати молодь від 20 років. Це вилучить із призовного ресурсу ще близько 14 тисяч потенційних рекрутів. До речі, як передбачити, чим займатиметься молодь цієї вікової категорії протягом двох років, переважно не маючи гідної цивільної спеціальності та жодних реальних шансів працевлаштуватися в умовах сталих тенденцій зростання рівня безробіття, що подолали всі показники за останні 15 років (близько 10%)?

З якісного призовного ресурсу «випаде» й частка осіб віком від 21 року, яка наразі вже відібрана для служби в структурах нової патрульної поліції.

Окремо необхідно згадати і про тих «патріотів», котрі вигадують будь-які способи задля уникнення військової служби, ховаючись за неофіційним місцем реєстрації та проживання, фальшивими довідками про опікунство та піклування, віросповіданням тощо. Помітними серед призовної мо-

лоді прикордонних регіонів є стрімке зростання хвилі еміграції та отримання громадянства суміжних з Україною держав, втеча за кордон як сезонних

цифри

За даними Держкомстату, Україна перебуває у десятці країн світу – лідерів з міграції.

Серед молоді 18–29 років показник готовності до еміграції становить 50,4%, а у віковій групі 30–39 років – 42,4%. За неофіційною статистикою, за кордон на постійне місце проживання за 20 років незалежності виїхало понад 6,6 млн. українців.

Лише третина українців (36%), зокрема молодь віком 18–29 років, бачить свою соціальну перспективу в Україні (соціологічні дослідження Центру Разумкова).

За даними державної статистики, обсяги офіційно зареєстрованої трудової міграції мають сталу тенденцію до зростання: якщо 1996-го вони становили 12 тис., 2002-го – 41 тис., то 2011-го – 1 млн. осіб.

чоловіки, на утриманні яких знаходяться 3 і більше дітей до 18 років

населення депутатів виборчих округів

45 років і більше, які не виконували обов'язків громадянської оборони в період мобілізації

чоловіки, які не виконували обов'язків громадянської оборони в період мобілізації

заробітчан з чіткою прив'язкою до термінів проведення призову.

Істотно не позначилися на дисбалансі призовного ресурсу останні зміни чинного законодавства (Закон України № 116-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення порядку проходження військової служби та питань соціального захисту громадян України, які проходять військову службу під час особливого періоду» від 15 січня 2015 року) щодо зменшення кількості підстав для надання відстрочок від призову, яких донедавна налічувалося аж 34. До речі, такого ліберального ставлення немає в жодній країні світу.

Зважаючи на це, від справді значної кількості призовного ресурсу Збройних Сил України (близько 1 млн. осіб), що у десятки разів перевищує потребу в укомплектуванні за призовом усього силового сектору, до їхніх лав потрапить не більш як 5% призовної молоді. При цьому слід врахувати, що навіть серед тих призовників, які свідомо прийдуть до військових комісаріатів для виконання конституційного обов'язку, лише частина відповідатиме встановленим критеріям (освітній рівень, стан здоров'я тощо).

Поєднання перелічених чинників наочно свідчить, що навіть приблизно «дебет не збігається з кредитом». І вже навесні 2015 року забезпечити

обсяги призову буде вкрай важко, а на якість призову годі й сподіватися...

Крім того, не на користь чергової призовної кампанії й намагання деяких політиків у пошуках варіантів для фінансового оздоровлення української армії надати можливість призовникам вносити грошову компенсацію за звільнення від військової служби. Без сумніву, для нашої країни це буде помилковим рішенням, котре призведе лише до подальшого розшарування суспільства за фінансовою спроможністю та ускладнення і без того вкрай небезпечної внутрішньополітичної ситуації.

Варіантом виходу може бути запровадження справді суворих адміністративних (штрафних) і кримінальних санкцій за ухиляння від призову та порушення вимог військового обліку. Адже наразі максимальний штраф за свідоме ігнорування призовником викликів до військомату становить... 117 гривень. Крім того, необхідно переглянути підстави для надання відстрочок та прийняти виважене рішення стосовно додаткового скасування низки з них.

Наразі актуальності набуває питання допризовної військової підготовки молоді у загальноосвітніх навчальних закладах. Поки що зроблено лише перший крок – кількість навчальних годин предмета «Захист Вітчизни» збільшено вдвічі. У Міністерстві освіти і науки триває опрацювання нової навчальної програми. Великі сподівання

покладають на те, що до складу розробників залучатимуть фахівців оборонного відомства, які разом з освітянами мають відійти від стереотипів і віднайти креативні рішення донесення цього предмета до молоді, зокрема задля усунення елементарних прогалин, котрі виявилися під час випробувань, які виникли в Україні в ході АТО.

Крім того, є нагальна потреба у досвідчених викладачах з реальними знаннями про військову службу та у допомозі профільних державних інституцій щодо забезпечення загальноосвітніх навчальних закладів новітніми та змістовними комплектами навчально-матеріальної бази. Без цих складових якість такої підготовки є вельми сумнівною.

На жаль, нині цей важливий напрям залишається поза увагою органів місцевої державної влади, громадських та ветеранських організацій. Прикро казати, але методи та форми організації національно-патріотичного та військово-патріотичного виховання молоді, прописані у різноманітних концепціях, вкотре залишаються на папері лише намірами.

За такої непрості ситуації дуже доречною стала б дієва допомога у цьому питанні Товариства сприяння обороні України (ТСОУ). Ніщо не заважає цій структурі бути передовою у питаннях підготовки молоді до військової служби за військово-обліковими спеціальностями, організувати системну роботу військово-патріотичної спрямованості серед населення та у загальноосвітніх навчальних закладах. Необачно сьогодні відмовлятися від потенціалу ТСОУ: розгалуженої регіональної системи осередків, відповідної матеріально-технічної бази, досвіду роботи з призовною молоддю та досвідчених кадрів.

Оборонному відомству та ТСОУ треба нарешті визначити принципи взаємодії, скорегувати кваліфікаційні вимоги до спеціальностей, котрі потрібно готувати, та програми підготовки призовників з військово-технічних спеціальностей, які треба наблизити до специфіки військових спеціальностей. Тоді обов'язково знайдуться і цільові кошти, і відповідна підтримка на державному рівні.

Позитивним прикладом у створенні первісної ланки цілісної системи військово-патріотичного виховання нації є відродження в Україні кадетського руху. Сподіваємося, що Київський військовий лицей ім. Богдана Хмельницького, 17 лицейів з посиленою фізичною підготовкою та кадетські класи, які функціонують майже у всіх регіонах, стануть затребуваними юнаками, котрі прагнуть присвятити життя військовій кар'єрі.

Однією з найбільш проблемних питань вітчизняної армії є недосконала система укомплектування її складу. Проблеми забезпечення якісного укомплектування українського війська постали не

Добірка Віче журналу

До десяти найкращих у світі належить армія оборони Ізраїлю. Повістки отримують як юнаки, так і дівчата, придатні за станом здоров'я, які досягли 18-річного віку, а також особи відповідного віку зі статусом «постійних жителів». Термін строкової служби для чоловіків – 36 місяців, для жінок – 24, що надає можливість досконалим освоїти військову спеціальність. Служба в армії, яка ґрунтується на високому дусі патріотизму, охоплює близько 92% чоловіків та 60% жінок.

Служба у збройних силах Турецької Республіки – святий обов'язок для турків. У консервативному турецькому суспільстві винятків не визнають: виповнилося 20 років – вирушай на захист вітчизни. Навіть доктор наук має відслужити, хай і недовго – всього 5 місяців, як, утім, і будь-який інший турецький призовник, котрий закінчив вищий навчальний заклад.

Швейцарія є прикладом держави зі сформованою ідеєю єднання армії та суспільства, де всі чоловіки від 20 до 50 років – у буквальному розумінні військовослужбовці. При цьому кадрових військових лише 9 тис. осіб, водночас на військовій службі та на підготовці (перепідготовці), яка є обов'язковою (від 180 до 270 годин на рік), перебуває близько 10–15 тисяч. Армія споконвіку нейтральної Швейцарії спроможна розгорнутися за дві-чотири години із 22-тисячної в 650-тисячну (!), а за дві доби – в 1,7-мільйонну (!), бездоганно підготовлену, добре організовану та озброєну.

раптово. Передувало цьому не виправдане об'єднання у 2003–2006 роках районних (міських) військових комісаріатів. Саме тоді внаслідок скорочення штатної чисельності посадових осіб, на яких покладалися завдання з організації та ведення військового обліку, почалося його руйнування. Створюється враження, що армійському керівництву, яке приймало такі відповідальні рішення, навіть не спало на думку, що саме ця ланка є визначальною у цій копійчій роботі.

Надалі шляхом скорочення штатних посад опинилися під ударом також і відділи обліково-призовної роботи. Але водночас їм додалося роботи ще за двома напрямками: відбір на військову службу за контрактом та на службу у військовому резерві. Такий «стахановський» підхід уже априорі зробив кожний із цих напрямів певною мірою приреченим. Прикро про це говорити, але військові комісаріати виявилися неспроможними в новому складі забезпечувати якісне виконання своїх функцій. Поверховість проведення приписки молоді до призовних дільниць урешті призвела до втрати керованості процесом військового обліку.

Химерне бачення поступового скорочення обсягів призову і поспішне рішення щодо цілковитої відмови від призову строковиків стало для військових горе-реформаторів новим поштовхом для подальшого руйнування вертикалі в органах військового управління включно до Генерального штабу.

Перелік проблем системи укомплектування був би неповним, якщо не звернути увагу на пасивне очікування персоналом військових комісаріатів черг із охочих, як у радянські часи, адже тоді ті, хто не відслужив, почувалися в суспільстві «білими во-

ронами». Це, на жаль, не вигадка авторів, а реальний, роками створюваний образ працівника військового комісаріату, який вважає себе вершителем людської долі. Справді, саме так сприймають звичайні громадяни працівників військкоматів через бюрократизм, корупцію, бездушність, хамство. Вкотре, щоб вирішити питання і «відкочити» від військової служби, йдуть до військкоматів з хабаром... Заходи по боротьбі з цим корупційним злочином залишаються неефективними, це відомо не тільки зі шпальт газет...

Зважаючи на це, керівництво держави акцентувало увагу на загальній потребі кардинального перегляду системи укомплектування національного війська, виваженому підході до призначення військових комісарів та надання об'єктивної оцінки їхньої спроможності налагодити роботу.

Окрім того, державні органи нехтують і питаннями інформаційного забезпечення призовної кампанії та

діяльності війська загалом. Призовна тематика є без перебільшення однією з найпопулярніших у засобах масової інформації. Однак створюється враження, що автори не обтяжують себе глибоким зануренням у проблематику та деталізацією заходів призовної кампанії і залежно від замовлення на позитив чи негатив спритно ліплять черговий «витвір». На жаль, саме аматорський підхід у висвітленні процесу укомплектування, важливою складовою якого є призов на строкову військову службу, врешті формує спотворену суспільну думку щодо виконання військового обов'язку.

Можливо, комусь здалося, що за умов нестачі грошей на найнеобхідніше для забезпечення потреб Збройних Сил, несвоєчасно наголошувати на пропаганді й рекламі військової служби. Дехто, ймовірно, досі вважає це другорядним питанням. Але формування позитивного іміджу Збройних Сил – один із найголовніших чин-

46

Додаток ВІСНЕ
журналу

Товариство сприяння обороні України (ТСОУ), правонаступник ДТСААФ України, зареєстровано 10 жовтня 1991 року Міністерством юстиції України як всеукраїнська громадська організація.

Під девізом «Ми виховуємо патріотів України!» у державі працюють близько 13 тис. первинних осередків, котрі об'єднують майже 2 млн. осіб у районні, міжрайонні й міські організації. Понад 8,5 тис. осіб є штатними працівниками товариства.

ТСОУ створено на базі автомобільних, технічних і радіотехнічних шкіл і має розвинену навчально-матеріальну базу для здійснення статутної діяльності. Об'єднує 512 професійно-технічних навчальних закладів, 4 вищі навчальні заклади першого й другого рівнів акредитації, має понад 1 тис. оснащених кабінетів і лабораторій, близько 3,5 тис. одиниць автотехніки, автодроми, картингові та мототраси, шосейно-кільцеву трасу (єдину в СНД), понад 400 пневматичних і стрілецьких тирів, смуги перешкод, колективні радіостанції. 26 аероклубів товариства випускають у небо близько 200 спортивних літаків, гелікоптерів і планерів, експлуатують півтори тисячі парашутних систем.

За роки незалежності України навчальні заклади ТСОУ підготували для потреб Збройних Сил та інших військових формувань близько 500 тис. фахівців різних військових спеціальностей, зокрема понад 100 тис. водіїв.

Історія

Останніми роками рейтинги позитивного ставлення до армії були низькими та коливалися від 37,6%, але 50-відсоткової позначки не сягали.

Збройне протистояння на Сході України, людські втрати позначилися на результатах соціологічного опитування, проведеного Центром Разумкова у жовтні 2014-го. Тоді 64,3% респондентів висловили довіру Збройним Силам України в забезпеченні безпеки держави і громадян. Водночас дві третини респондентів вважають професію військового непривабливою, про що свідчить її відсутність на сайтах найзатребуваніших професій.

головки, на утриманні яких знаходяться 3 і більше дітей до 18 років

парламентарі Верховної Ради

47

ників успішності призовної кампанії, і з цим не можна не погодитися.

Водночас постає питання: чому за весь період існування Збройних Сил незалежної України не було сформовано єдиної лінії та поглядів на порядок проведення такої роботи ані на державному рівні, ані у військах?

Несистемний, фрагментарний характер діяльності в інформаційному просторі, незавершеність системи активної протидії інформаційним загрозам ще на початковому етапі протистояння призвели до поразки в інформаційній війні з Росією.

На жаль, і нині засоби масової інформації недостатньо ефективні у боротьбі з деструктивним інформаційним впливом. Не відчуваючи потужної протидії, ворожі зовнішні сили та внутрішні «добродії» через інформаційні лабіринти та заклики намагаються зірвати призовну кампанію та відвернути молодь від військової служби. Через це батьки призовників, збуджені домислами антиреклами та тривалого збройного протистояння на сході України, іноді роблять усе, аби їхня дитина не опинилася в лавах молодого поповнення.

Наразі маємо переосмислити роль та місце реклами військової служби на шляху побудови української армії завтрашнього дня обов'язково через призму армійських реалій та досвіду провідних країн світу.

Критика заради критики – річ не просто даремна та безглузда, а подекуди дуже шкідлива. І мета цієї публікації не в тому, щоб зловтішатися та зайвий раз кинути камінь в оборонне відомство. Справді, змарновано багато часу, зроблено чимало принципових помилок, однак є оптимальні шляхи впровадження ефективних трансформаційних процесів. Деякі з них не стануть «популярними», адже спрямовані передовсім на подолання безвиході, в якій опинилися Збройні Сили Украї-

Дро...

У США видають більш як 2500 газет військової тематики, загальний тираж яких становить понад 102 млн. екземплярів. Приблизно 20 журналів видає МО США і ще 80 найменувань – різні види збройних сил. Телевізійна служба ПС США у своєму складі має більш ніж 200 радіо і близько 100 телевізійних станцій, на військових кораблях функціонує майже 70 теле- і радіостанцій, використовуються супутники, що надає можливість охопити цілодобовими передачами практично всіх військовослужбовців.

Так, рекламний бюджет Командування морської піхоти ЗС США, яка за чисельністю особового складу приблизно дорівнює чисельності ЗС України, становить 100 млн. дол. США.

Рекламна кампанія «Стратегія на 360°» у ЗС Франції, що проводилася у 2010–2012 роках, здійснювалася з використанням сучасних медіа та комунікаційних технологій, адаптованих для охоплення молоді. При цьому головне завдання – переконати у виборі професії військового. Загальний бюджет на 2011 рік у рамках кампанії становив 9,1 млн. євро, з яких 7,5 млн. призначалися на закупівлю медійного простору.

У Німеччині на вербування молоді для проходження служби уряд виділяє значні кошти – 27 млн. євро на рік. У розпорядженні вербувальних структур, окрім можливостей виготовлення поліграфічної та сувенірної рекламної продукції, є пересувні виставково-інформаційні центри, модулі, стенди для демонстрації фільмів у форматі 3D, стенди з виставкою озброєння і техніки, тренажери для водіння автомобілів, літаків, БМП, БТР.

Для порівняння: протягом 2002–2008 років на забезпечення заходів реклами та пропагування військової служби за контрактом Міністерство оборони України планувало витратити 7,5 млн. гривень, а фактично профінансовано 6,2 млн. гривень (83%). Під час опрацювання проекту Перспективного плану основних заходів переходу Збройних Сил України до укомплектування військовослужбовцями за контрактом на 2008–2010 роки безпосередньо на рекламу планувалося спрямувати 13 млн. гривень, однак через обмежене фінансування рекламні заходи не були реалізовані.

ни. Головне – не залишити їх на папері, а втілити в життя і «переломити» критичну ситуацію. Без перебільшення, за цим майбутнє незалежної України і доля людей у погонах.

Нині потрібно об'єктивно оцінити сучасний стан українського війська,

усвідомити реальні фінансові можливості держави і врешті зрозуміти, що змішаний принцип укомплектування найближчими роками залишиться незмінним.

Поповнять лави захисників Батьківщини

У Полтавському військовому коледжі відбувся другий випуск курсантів. Усі молоді люди свідомо обрали свій шлях.

«Усі наші учні налаштовані на подальшу службу. Багато випускників кажуть, що продовжать навчан-

ня після того, як ситуація в країні стабілізується. Тепер вони потрібні у військах. Саме там, вважають вони, нині принесуть користь. Одна дівчина, яка закінчила коледж із червоним дипломом, вирішила навчатися далі. До речі, дівчата вчаться краще й організованіші, ніж хлопці», – зазначив начальник коледжу Кирило Злобін.

Він привітав військовослужбовців із закінченням навчання та побажав міцного здоров'я й подальшої успішної служби.

Поздоровити військовослужбовців прийшли рідні, друзі, знайомі.

Кожен випускник отримав благословення протоієрея В'ячеслава Лукаса. Він окропив їх святою водою та побажав доброї служби.

Як зазначив Кирило Злобін, нині в АТО беруть участь вісім колишніх курсантів. А загалом пройшли цей шлях уже половина випускників коледжу. Ніхто з хлопців не залишив служби. Вони навіть телефонують своїм наставникам, щоб порадитися, як діяти в тій чи тій ситуації. На жаль, не обійшлося й без втрат: один із колишніх курсантів є безвісти зниклим.

Віталій СКОБЕЛЬСЬКИЙ.